

Småstykker.

A. Et Par Retssager fra Rinds Herred.

Ved C. Klitgaard.

Nedenstaaende Uddrag af to Retssager fra Rinds Herred forekommer mig at være af Interesse i Henseende til det Lys, de kaster over jydskes Bønders Beholdninger af mere værdifuldt Løsøre; er det Gjennemsnitsbeholdninger af Sølvtøj, her nævnes, er det ikke at undres over, at de kejserlige Officerer, der var her oppe 1627—29, mente, at Danmark var et sølvrigt Land, og at de anvendte de jydskes Bønders Sølv til at pryde deres Hestedækkener med.

I. En Hustrus Flugt.

[Viborg Landstings Dombog B. 1619, fol. 131 b ff., 314 ff.]

16. Febr. 1618 lod Peder Laursen i Klottrup læse en saalydende Klage paa Rinds Herredsting:

»Er dette min Klage, Peder Laursen i Klottrup, paa min Hustru Anne Jensdatter, at nu i min Skrøbelighed, der jeg er dragen til Badskjær, da haver hun hensolgt og forrykket alt Mesteparten [af] det, jeg havde, og haver ladet tage Lynget og Tømmeret af Husene og Sylden og Stølren (o: Støtter) paa Laden, som den var stølet (o: støttet) med. Og hvad, som fandtes igjen udi Husene, det haver hun imellem Tirsdagen og Onsdagen om Natten før Kyndelmisedag nu sidst forgangen med sig tagen og bortdragen, saa jeg fattige

Mand havde ikke saa meget, jeg kunde æde en Gang. Og tog Sengeklæderne af min Seng og Pudevaaret af min Pude, for jeg fattige Mand var saa skrøbelig, at jeg ingen Værge kunde gjøre. Og lod mig siden lægge ene ind i Huset igjen uden et lille Barn, som kunde intet gjøre andet end sidde og skrige hos mig. Og solgte og tog med sig mit Plovjern, »Drotister« og Dretter, Hammel, Dragsle. Desligeste Spande, Øser, Ruser(?), Brandtyv, Kobbeltunge, Hjulringe, Staalnagler, Laase, Stigbøjle og Jærnfork, Lyseklove, Bækkener, Kjedel, Malmgryder og tog mit Korn, som stod aftærsket til Skyld og Tiende og førte hen, og Malten, som laa paa Loftet, at jeg fattige Mand havde hverken til Øl eller Brød saa meget som en Haandfuld, og er min Klage paa tvende Dreng ved Navn Christen Nielsen og Jens Pedersen i Klottrup for tvende mine Øg, de borttog af min Stald den samme Nat, min Hustru bortdrog, saa gode som 16 Daler, og var der ogsaa nogle flere Karle med samme Tid, som og var med at bort-hjælpe forskrevne Øg og min Hustru med samme Gods, som forskrevet staar, og hørte jeg fattige Mand, at Niels Frandsen ibidem bad, de skulde ride fast med Øgene i Pokkers Navn; og siden førte forskrevne Niels Frandsen hende bort af Byen med 2 Senge med Hovedpuder, Dyner, Sengeklæder, Lagner og Hynder og saa tog heden (∩: borttog) saa slet og blot alt, hvis jeg havde, at jeg ikke havde saa meget Potte, Ske eller Fad eller Tallerken, at jeg kunde faa en Mundfuld Mad paa, og tog med sig det Mad, jeg skulde have til min Nadver, som stod paa Ilden, og Potten med, og slog Døren aaben og paa vid og slog Hund og Svin ind til mig, til saa længe Godtfolk af Byen kom ind til mig ved Midnatstide, siden hun og hendes Medfølgere var borte med hvis Fattighed, jeg havde, [og som] de kunde faa i Husene. Og da laa Døren sønder og nedreven, som de sagde mig, for jeg var ikke saa før, at jeg kunde komme frem at se det, og siden blev en Vogn henstjaalen, som stod i min Gaard, som jeg

havde spurgt, at hun var i Klottrup paa Kyndelmissedag og laa der om Natten til Niels Frandsens og da havde en at tage samme Vogn med sig, siden blev den hentaget imellem Tirsdagen og Onsdagen om Natten derefter, som jeg og tror vist, hun lod gjøre, og havde jeg sultet ihjel, havde Anders Jensen, hans Hustru og Børn ikke været; og er haardelig min Klage først for Gud i Himmelen og saa for min kjære Lænsmand og hans Fogeder og siden for hver ærlig Mand paa forskrevne Anne Jensdatter for saadan hendes ulovlige Gjerning, hun mod mig i min store Skrøbelighed gjort og bevist haver.

Desligeste er haardelig min Klage paa Niels Nielsen (o: Frandsen?) for han haver bortført min Kone og mine Koster (o: Løsøre) af Byen mod min Vilje og Minde og bortkommet hans Søn forskrevne Christen Nielsen af min Gaard med forskrevne mine Øg. Og klager paa Jens Sørensen ibidem, for han og med var at borttage mine Koster og læsse paa forskrevne Niels Nielsens Vogn, som han bortførte; og tror vist for Guds Skyld, at min kjære Lænsmand lader forskaffe mig Ret for saadant stor Overvold og Uret, som mig fattige Mand og Stymper er sket og vederfaret, og er gjerne begjærende, denne min Klage maa læses og paaskrives og tages Tingsvidne efter, at den maatte komme min Lænsmand tilhænde. Til Vidnesbyrd, at saa i Sandhed er, som foran stander, trykker jeg mit Signet her neden under. Datum, Klottrup den 16. Februari.

Jens Sørensen, Christen Nielsen og Niels Frandsen vare til Vedermaalsting (Gjensvar) og benægtede under Ed at have borttaget, læsset eller bortført Peder Laursens Løsøre.

Peder Laursens Hustru flyttede til sin Moder, Jens Vognsens Enke Kirsten Miltersdatter i Gjørup, hvor hun døde 1618, og Peder Laursen lod nu paa Rinds Herreds Ting 12. Okt. og 16. Novbr. læse en Fortegnelse paa det Løsøre,

som hans Hustru efter hans Formening havde taget med sig, og som han derefter krævede Kirsten Miltersdatter og hendes Børn Vogn Jensen og Gjertrud Jensdatter for, nemlig: Et Sølvbælte med Kniv, Ske og Nøglebaand saa godt som 30 Daler, 2 Sølvstob saa gode som 15 Daler, 2 Guldringe — 12 Daler, 3 Sølvskeer — 4½ Daler, 7 Par Sølvhager og 2 Sølvknapper — 2 Daler, 11 Par Sølvmallar og 1 Silkelivstykke — 10 Mk., 1 Rosenobel er en Gylden, 1 Kvindekappe — 14 Daler, 2 Kvindeskjorter — 14 Daler, 1 Kappe — 5 Daler, 1 Sain(Silke)skjort — 10 Mk., Sniptrøjer — 15 Daler, 6 Luer — 18 Daler, 2 Dyner, 1 Dundyne og 1 Hoveddyne, 10 Sengsklæder, 5 Par Lagener, 5 Hovedpudevaar med Fløjl og Silkeatlask for Enden, 3 Duge, 1 silkesømmet Dug saa god som 6 Daler, 3 Hynder og 1 Bænke-dyne, 4 Malmgryder, 1 Haandkjedel, 1 Bryggekjedel, Lysestager, Bækkener, Tinfade, Tintallerkener, 2 Kister og 2 Skrin saa gode som 20 Daler, hans Kones Linklæder, Forklæder og Halsklæder, Sætklæder og Linhatte. Desuden det, som Jens Vognsen og Kirsten Miltersdatter var Peder Laursen selv skyldig, og som de havde lovet hans Hustru i Medgift, nemlig ligesaa meget, som de havde givet en anden af deres Døtre i Medgift.

Peder Laursen fik dog ikke disse Ting, og han anlagde saa Søgmaal. 1. Febr. 1619 dømte Fogden, at Kirsten Miltersdatter skulde tilbagelevere det, hendes Datter havde ført i hendes Gaard uden sin Mands Minde, men Kirsten og hendes Børn bestred Rigtigheden af Peder Laursens Op-givelser, og Sagen kom derefter for Landstinget, hvor der 10. April afsagdes Dom, at da Klagen og Fordringen ikke var nøjagtig bevist, kunde de ikke anses for retsgyldige.

Peder Laursen slog sig dog ikke til Ro hermed, men førte 7. Juni, 12. Juli og 9. August Vidner paa Rinds Her-redsting angaaende Hustruens Flugt; der oplyses, at hun op-holdt sig i sin Moders Gaard i Gjørup og døde der, og

hendes to Børn var der ogsaa, og ligeledes havde Vidnerne set to rødhjemedede Øg og en Plag af Peder Laursens i Gaarden i Gjørup m. v., men heller ikke denne Gang fik Peder Laursen Held med sig, idet Landsdommerne ikke vilde kjende Tingsvidnerne saa nøjagtige, at de maatte komme Kirsten Miltersdatter og hendes Børn til Skade.

Peder Laursen var i Mellemtiden flyttet til Dollerup og var ved Dom af Gislum Herredsting (Herredsfoged Christen Pedersen i Binderup) bleven dømt til at betale Kirsten Miltersdatter og hendes Børn Kost og Tæring m. v. for Sagen ved Landstinget, men denne Dom indankede han for Landstinget, og da Henrik Pedersen i Ajstrup, der som Fuldmægtig for Stygge Høg til Vang førte Sagen for Kirsten Miltersdatter, frafaldt Herredstingsdommens Stadfæstelse, blev den annulleret.

II. En Selvejerslægt.

[Viborg Landstings Dombog B. 1617, fol. 156 ff.]

Gunde Ibsens Enke, Maren Nielsdatter, og hendes Børn Niels Gundesen og Maren Gundesdatter, der boede i Selvejergaarden Vestergaard i Torup i Rinds Herred, stævnes af Anders Pedersen i Torup for en Fordring, denne mente at have paa afdøde Gunde Ibsen angaaende Brugen af Gaarden. Gunde Ibsen havde antagelig været gift første Gang med Anders Pedersens Moder, hvis første Mand havde ejet Vestergaard. Endvidere lod Christen Pedersen, boende i Kjøbenhavn, »æske efter salig Gunde Ibsens Død« 80 Rixdlr., 20 Sølvkeer, 2 Par sølvslagene Daggerter, 6 Sølvstob, 1 Sølvkande, 1 forgyldt Sølvbroche, 6 store forgyldte Sølvkjæder og nogle Smykker og Kors deri, 1 Sølvbælte, 1 stort »spangt« Bælte sat paa sort Fløjl, 80 Par Sølvhager, 9 Par store forgyldte Kaabespænder, en stor Hob andet gjort Sølv og brudt Sølv, 1 Sølvhattebaand, 16 Sølvknapper, »min Faders Sølvsignet«, Gjældsbreve paa nogle Hundrede Daler, 5 Bryggekjedler, 8 andre Kobberkjedler, 16 store Kobbergryder, 2

store Egekister »fulde af skønne Klæder af Engelst og Sain« og skønne Sengeklæder med meget mere, hvilket Gunde Ibsen havde taget i Værge efter Christen Pedersens Faders Død, da Christen var et umyndigt Barn.

Da Anders Pedersen og Christen Pedersen ikke fremlagde nøjagtige Beviser for deres Fordringers Rigtighed, blev deres Æskningsvidne kjendt ugyldigt.

B. Tilsigelse til Ulvejagt.

Meddelt af Konsul A. H. Schade.

Efter Høy Øvrigheds Forandstaldtning har Hr. Cammer-Raad Schelde, som Fuldmægtig, giordt Indretning og berammet Ulvejagt Onsdagen dend 21. Feb. førstk. samt sat mig til at være Rode-Mæster for 5te Rode og givet Ordre at udnævne og til mig kalde nogle Mænd af hver Sogn for at overlege og betyde hvad der tienlig eragtes til saa nøttig et Værk at fremme, om saa skadelige Creaturer, som formodentlig er, der ved kand blive ødelagt.

Saa haver Sergiant Carl Madsen i Dyrbye at møde mig her paa Gaarden næstkommende Mandag den 19. Feb., at give mig fuldkommen Underretning, hvor mange Folk der er i Dyrbye, som paa Jagten skal møde, at der over kand forfatis Mandtal og der efter af ham vorde tilsagt, samt hvad fleere Observationer, som ieg bedre mundtlig kand informere og afhandle end ieg vidtløftig kand skrive, alt ifølge de fra velbemelte Hr. Cammer Raad Schelde udgivne Indrettinger og Andstaldter.

Kiellerup d. 13. Feb. 1753.

Anders Brask.
